

отношения между государствами и их образовательными системами. На современном этапе оно считается не просто географическим явлением, но и приобретает характер среды, внутри которой начинают развиваться процессы межгосударственного сотрудничества.

Ключевые слова: образовательное пространство, модернизация, глобализация, интернационализация.

Khomeriki O. A. «Educational Environment» as a conceptualization of the notion in the context of sociological theorizing.

The paper analyzes the main approaches to the definition and use of such concept as «educational space». It is noted that the definition of «educational space» has two components: education and space. The attention is drawn to the fact that the term «educational space» means a place where are stated and implemented the basic objectives of the national and global education policy through the totality of educational institutions and their corresponding controls and where there are specific links and relations between states and their educational systems. At present it is considered to be not just a geographical phenomenon but as well obtains the character of the environment within which the processes of intergovernmental cooperation start their development.

Keywords: educational space, modernization, globalization, internalization.

Михалевська В. А.

ХОРЕОГРАФІЧНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ НАПОЛЕГЛИВОСТІ ТА ВПЕВНЕНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Концепція виховання і розвитку дитини через мистецтво, зокрема хореографію, пропагує активне включення дітей в художню діяльність. Художньо-естетичне виховання дітей молодшого шкільного віку уособлює діалектичне єднання двох просвітницьких технологій сучасності, як діалогу науки і мистецтва. Виховання молодших школярів через мистецтво танцю передбачає допомогу в його всебічному і гармонійному розвитку. Колективам мистецького спрямування, зокрема хореографічним, належить провідне місце у здійсненні завдань виховного впливу.

Ключові слова: наполегливість, впевненість, хореографія, виховання.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства істотно підвищилися вимоги до здатності зростаючої особистості поводитися компетентно, у складних умовах життя виявляти мобільність, гнучкість, наполегливість, впевненість у собі. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті, Закони України «Про освіту»,

«Про дошкільну освіту», Базовий компонент дошкільної освіти в Україні, Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» спрямовують фахівців у галузі педагогіки на посилення уваги до формування в ранньому онтогенезі оптимістичного світосприйняття, самосвідомості, рефлексивних рис, ціннісного самоствавлення, довіри до своїх можливостей, наполегливості та впевненості в собі як одних з базових якостей особистості.

Ефективність виховання наполегливості та впевненості в собі значною мірою залежить від визнання дорослими значущості її формування в перші десять років життя дитини.

Проблемі впевненості в собі та умовам її виховання на різних етапах онтогенезу присвячено ряд педагогічних (Ш. Амонашвілі, А. Белкін, Н. Виноградова та інші) та психологічних (І. Дубровіна, В. Мерлін, О. Петровський та інші) праць.

У різні часи педагоги та психологи надавали означеним якостям особистості певну увагу, теоретично обґрунтовували та експериментально досліджували їх сутнісні характеристики. Сучасні теоретико-експериментальні праці акцентують увагу на різних аспектах виховання впевненості та наполегливості в собі, а саме: механізми формування цих процесів (І. Вайнер, В. Висоцький, Д. Ковач); специфіка виникнення і розвитку впевненості в різних видах діяльності – суспільній (Т. Маталіна) і навчальній (В. Бутовська, О. Серебрякова); вплив упевненості на досягнення успіху в діяльності (Ф. Іващенко, О. Нікітіна); впевненість як соціально-психологічна характеристика особистості (Т. Корчагіна, О. Папір, В. Ромек, Є. Смаглій).

Разом з тим упевненість у собі та наполегливість, особливості її формування в молодшому шкільному віці вивчені недостатньо.

Мета статті полягає в розгляді потенціалу хореографічного мистецтва у формуванні наполегливості та впевненості в собі в дітей молодшого шкільного віку.

Наполегливість – це одна з основних якостей, обов'язковий компонент у систематизації знань про волю і мораль людини. Вивчаючи прояви наполегливості, А. Висоцький виявив цілу низку внутрішніх причин, які змушували людину продовжувати вирішувати поставлене в експерименті завдання: наявність інтересу, бажання бути не гіршим за інших, прагнення довести собі, що може виконати це завдання, осмислений підхід до вирішення завдання (робота за певною схемою). Причому у різних досліджуваних причини були різні. І тому виникають запитання, на які, на жаль, автор не дає відповіді: чи однакова збуджуюча сила цих причин, чи постійно виявляється дія цих

причин при розв'язуванні складних завдань, які змушують досліджуваних проявляти «силу волі»: мотив прагнення до успіху (мотив досягнення) як постійна характеристика особистості, чи ситуативний фактор – азарт змагання з іншими досліджуваними [2, 64-65].

Різноманітні довідкові видання по-різному трактують значення цього терміну. В Українському педагогічному словнику за ред. С. Гончаренка подається таке визначення наполегливості: «Наполегливість – вольова риса людини, що полягає у здатності тривало, не знижуючи активності, домагатись поставленої мети, незважаючи на труднощі і перешкоди. Наполегливість формується під впливом виховання, починаючи з раннього дитинства. До виявлення наполегливості дітей спонукають привабливі цілі. У вихованні наполегливості важливо мати значущі цілі і намір долати труднощі власними зусиллями» [4, 225].

Поняття «впевненість у собі» поки що нове у вітчизняній та світовій психолого-педагогічній науці. На основі теоретичного аналізу наукових праць з теми дослідження та узагальнення педагогічного досвіду ми можемо визначити сутність поняття «впевненість у собі» дітей 6-10-и років. Під нею розуміється якість особистості, яка проявляється у здатності дитини усвідомлювати власну спроможність розв'язувати доступні для певного віку завдання; адекватно оцінювати свої можливості; довіряти власному досвіду, розраховувати на нього у складних ситуаціях; бути переконаною у досягненні успіху. Одиницею вимірювання впевненості в собі як базової якості особистості вважаємо впевнену поведінку.

Виховання наполегливості та впевненості необхідно починати з раннього віку. Найголовніше привчити дитину не припиняти цілеспрямованих зусиль при виникненні перешкод. Треба ставити перед нею досить складні, але здійсненні завдання і неухильно вимагати, щоб вона доводила розпочату справу до кінця. Дуже важливо також виробити у дитини вміння самостійно ставити і вирішувати об'єктивно значимі завдання. У шкільному віці важлива роль в розвитку наполегливості та впевненості належить самовиховання [5, 334].

Значні потенційні можливості формуванню впевненості і наполегливості у дітей молодшого шкільного віку має хореографічне мистецтво. Для дітей молодшого шкільного віку різні форми хореографічної діяльності – танці, марширування, уроки хореографії, ритміки, фізичні спортивні та тренувальні вправи, – відповідають їхній природній потребі у русі. Рух стимулює діяльність організму, сприяє

напруженню м'язів, активізації всіх органів. Потреба у русі в єдності з потребою нових вражень є провідною в розвитку дітей цього віку.

Актуальність взаємодії мистецтва з навчально-виховним процесом відзначалася багатьма вченими (Л. Виготський, О. Запорожець, В. Зінченко, О. Леонтьєв). Саме засоби танцювального мистецтва допомагають всебічному, гармонійному розвитку дитини, вчать її знаходити в танці естетичне задоволення, що сприяє формуванню впевненості у собі. До того ж, таке задоволення дитині ще хочеться не раз відчувати, тому вона проявляє наполегливість в оволодінні новими, естетично довершеними, пластичними рухами, щоб помилувати око глядача, побачити в його погляді замилювання, підтримку та оцінку своїх старань. Дитина отримує поживу для свого організму, яка дає сили рухатися далі в освоєнні хореографічного мистецтва та в досягненні нових вершин. Така постійна щодення нелегка праця, як ніщо інше, сприяє формуванню наполегливості особистості, а нові успіхи – формуванню впевненості в собі.

Н. Стихун [7, 6-9] вказує на те, що інноваційна педагогічна діяльність – це особливий вид творчої діяльності, спрямований на оновлення системи освіти. Наукова новизна в дослідженнях Ю. В. Гончаренко [3] полягає у визначенні поняття «хореографічна діяльність», яка полягає в значенні впливу хореографічної діяльності на формування найважливіших складових розвитку молодших школярів – наполегливості та впевненості.

Навчання танцю, особливо на початкових стадіях, пов'язано з великими фізичними навантаженнями, з необхідністю боротися з втомою фізичною і нервовою. Виконавцю танцю необхідні спритність, пластичність, спостережливість, увага, увага, адже необхідно запам'ятовувати танцювальні рухи та їх послідовність; необхідність передавати через рух зміст танцю, виражати в живих, зримих образах думки та почуття розвивають творчі здібності, уявлення і спостережливість дітей.

У подоланні труднощів у дітей виробляється наполегливість, витримка, самовладання, радість досягнення результату, радість самого процесу подолання труднощів, впевненість у собі. Всі ці якості, безсумнівно, будуть перенесені учнями в реальне життя, допоможуть їм у вирішенні інших завдань.

Хореографічне мистецтво є доповненням і продовженням реального життя дитини, збагачуючи її. Заняття цим мистецтвом приносять їй такі відчуття і переживання, яких вона не змогла б отримати з будь-яких інших джерел [1, 110].

Наполегливість розвивається на основі виховання у дитини, починаючи з дошкільного віку, уміння доводити до кінця посильні завдання. Позитивну роль у вихованні наполегливості відіграють значущі цілі і усвідомлення обов'язку і відповідальності за доручену справу. Найголовніше – навчити дитину не припиняти цілеспрямовані зусилля при виникненні перешкод. Часто виникає конфлікт між довгостроковою домінантою, що відображає цілеспрямованість дитини, і ситуативними інтересами, бажаннями, потребами, що знижують її активність. У зв'язку з цим необхідно знати основні шляхи підтримки цілеспрямованості.

Конкретизація мети і перспектив діяльності. Це положення має особливе значення у навчальному та тренувальному процесах. Тому кожне заняття потрібно проводити таким чином, щоб учні тренувались не «взагалі», а оволодівали конкретним матеріалом. Необхідно добиватися того, щоб, ідучи із заняття, учні якомога частіше усвідомлювали, що вони чогось досягли, просунулись вперед.

Невизначеність мети і ситуації знижує ступінь змобілізованості і старанності, призводить до зниження працездатності.

Мета, яку ставить перед собою учень, не завжди співпадає з цілями і завданнями учителя. Таке співпадання бажане, але на перших етапах навчального процесу часто важкодоступне. Справа у тому, що учні визначально керуються конкретними найближчими мотивами діяльності. Для виховання цілеспрямованості, учителю не слід зневажати цими мотивами. Навпаки, їх треба використовувати для формування позитивного ставлення школярів до навчального процесу, а більш серйозні навчальні завдання висувати поступово, у міру прогресування учня.

Різноманіття засобів, форм і методів проведення навчальних занять. Тривала і часто одноманітна тренувальна робота, що повторюється з дня на день, призводить до розвитку хронічного стану монотонності і психічного перенасичення, які не тільки знижують ефективність занять, але й знижують наполегливість і цілеспрямованість. У зв'язку з цим, для підтримання цілеспрямованості, необхідно урізноманітнювати засоби, форми і методи проведення навчальних і тренувальних занять. Т. Сердюк [5, 205-208] називає принципом руху від простого до складного, який ґрунтується на закономірності поступового розвитку фізичних і, паралельно, розумових здібностей виховання. Відомо, наприклад, що цікавий матеріал і запам'ятовується краще, і закріплює інтерес до навчання, а протікання біохімічних процесів в організмі спортсмена після тренувальних занять залежить від його настрою і від відношення

до занять: при позитивних емоціях зсуви у протіканні цих процесів бувають більшими. Так і в дитини, яка опановує основи хореографії.

Через задоволення, яке одержується від занять хореографією, формується задоволеність всім навчальним процесом, яка підтримує цілеспрямованість. У такому випадку і невдачі, неминучі при досягненні віддаленої у часі цілі, будуть переживатися учнями не так гостро і, відповідно, спричинять менший негативний вплив на формування цілеспрямованості.

Зрозуміло, заради емоційної привабливості занять їх не можна перетворювати в розважальні заходи. Проте й ігнорувати цей факт не варто. Тому вчитель повинен, не втрачаючи змістовності занять, детально продумувати чергування засобів і методів їх організації.

Дотримання принципу доступності. Цілеспрямованість підтримується досягненням поетапних дій. У зв'язку із цим для розвитку такого важливого компонента вольової сфери, як наполегливість, педагогу потрібно пред'являти труднощі, які можуть подолати учні. Один із спеціалістів у галузі програмованого навчання, Б. Скінер, вважає, що рівень труднощі завжди повинен бути достатньо низьким, щоб забезпечити неперервність отримання учнями підкріплюючих стимулів, тобто досягнення успіху. Більшість учених, проте, висловлюються за оптимальну складність завдань, яка змусить докладати певні вольові зусилля. Надто легкі завдання неефективні для підтримання цілеспрямованості та виховання наполегливості. Проте і надто важкі завдання можуть викликати почуття розчарованості, втрату віри у свої сили. Оптимальні ж труднощі, що знаходяться поблизу верхньої межі труднощів, спрямовують учнів до більшої мобілізації можливостей, кидають виклик самолюбству і стимулюють активність учнів, спрямовану на подолання труднощів.

Використання ефекту суперництва. В певні моменти навчального процесу для підтримання цілеспрямованості і підвищення наполегливості доцільно використати ефект суперництва. Найбільш простим способом його досягнення є використання змагального методу. Посилення мотивації підвищить наполегливість, створить новий емоційний заряд для підтримання цілеспрямованості.

Усвідомлення свого обов'язку і відповідальності. При недостатньому розвитку у людини почуття обов'язку наполегливість може не проявлятися у повній мірі. Усвідомлення ж людиною свого обов'язку, міри відповідальності за розвиток і реалізацію свого таланту свідчить про те, що в неї є всі передумови для саморозвитку цілеспрямованості і наполегливості. Якщо людина сама не буде прагнути досягти віддаленої мети, ніякі намагання педагога не

допоможуть. Якщо ж людина має яскраво виражене прагнення подолати всі труднощі, вона може компенсувати деякі недостатньо виражені у неї здібності і досягти поставленої мети.

Отже, виховання наполегливості зумовлюється складною ієрархізованою системою суспільно-значущих мотивів, у якій вищим рівнем мотивації є перетворення потреби в інтерес, а інтересу у мету діяльності.

Форми і методи виховної роботи можуть бути різними і залежати від характеру та спрямованості творчої діяльності колективу.

1. Педагог, приступаючи до постановочної роботи, розповідає дітям про історію, на основі якої здійснюється постановка, побут, костюми, традиції, про образи та характери, про мотиви дій і т.д. Все це необхідно підготувати для дітей доступною для них мовою, з показом яскравих ілюстрацій, піднести матеріал емоційно, виразно.

2. Перегляд спеціальних фільмів, прослуховування музики. Колективний перегляд зближує дітей і педагога. З'являється загальна тема для розмови, в якій педагог розумно і тактовно спрямовує дітей в русло правильних міркувань.

3. Виховують і традиції, яких у колективі може бути безліч: це і посвячення в хореографи, і перехід з молодшої групи в старшу, і т.д.

4. Виховання дисципліни прищеплює навички організованості в процесі праці, виховує активне ставлення до нього. Педагог на заняттях пробуджує повагу до загальній праці, виховує здатність підпорядкувати особисте суспільному. Свідома дисципліна – це дисципліна внутрішньої організованості і цілеспрямованості. Зовнішня дисципліна створює передумови до внутрішньої самодисципліни. Діти стають зібраними, увага на заняттях загострюється, вони швидше й чіткіше виконують поставлені завдання.

5. Постановка номерів на сучасні теми підштовхує на зустрічі з цікавими людьми, до читання сучасної літератури, відвідування музеїв і т.д.

6. Корисний спільний перегляд і спільне обговорення концертних програм, вистав як професійних, так і аматорських колективів.

7. Проведення аналізу концертних виступів самого колективу. Педагог-керівник зобов'язаний охарактеризувати позитивні і негативні моменти програми. Важливо приділити увагу кожній дитині, враховуючи індивідуальні особливості її характеру. Вчасно сказане добре слово, вияв підтримки, схвалення багато в чому допоможуть розкритися здібностям дітей.

8. Великий виховний вплив здійснюють творчі звіти, обмін досвідом між колективами та творча допомога один одному.

9. Зустрічі з талановитими творчими людьми. Їх розповідь про свою професію і творчість мають сильний емоційний вплив на дітей.

10. Проведення вечорів відпочинку за участю дітей і батьків (Новий рік, 8 березня, 23 лютого і т.д.).

11. Виховним моментом у колективі є повна зайнятість дітей в репертуарі колективу. Це є стимулом для занять, оскільки діти знають, що ніхто з них не залишиться осторонь.

12. Велику користь в художньому вихованні дітей принесе вивчення танців інших народів.

13. Постановка хореографічних творів, що увійшли до «золотого» фонду хореографії, має великий естетичний вплив на дітей. У цьому випадку необхідно пам'ятати про можливості виконавців. Неприпустимо спотворення задуму номеру, спрощення танцювальної лексики. І якщо, все-таки, номер поставлений, педагогу треба пам'ятати, що він зобов'язаний вказати, хто є автором постановки і хто підготував номер у цьому колективі.

Підготовка великої форми хореографічного твору або ж великої загальної програми є одним з методів формування наполегливості дітей.

Хореографічний колектив у певному сенсі і в певних умовах сприяє вирішенню проблем, що виникають у дітей: знімає негативні фактори (закомплексованість у русі, в ході, поведінці на дискотеках тощо), які заважають впевненості особистості; виховує відповідальність, яка «іде поруч» з наполегливістю; ліквідує тенденцію «винятковості» деяких дітей; береже дитину від нездорового суперництва, зловтіхи, «зоряної хвороби», що є важливим у формуванні досліджуваних нами якостей.

Таким чином, хореографічне мистецтво, як специфічний вид життєдіяльності особистості, має значні потенційні можливості для виховання наполегливості та впевненості в учнів молодшого шкільного віку, оскільки в ньому синтезується ритміка, музика, танець. Подальшого дослідження потребує методика вивчення особливостей прояву наполегливості та впевненості у дітей молодшого шкільного віку; характеристика рівнів сформованості наполегливості та впевненості у дітей 6-10-и років; віково-статеві особливості наполегливості та впевненості молодших школярів та ін.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Амонашвили Ш. А.* Здравствуйте, дети! : Пособие для учителя. – 2 изд. – М. : Просвещение, 1988. – 205 с.

2. *Высоцкий А. И.* К вопросу развития инициативности у школьников // Вопросы психологии личности.– Рязань : Рыбновская районная типография, 1975. – 2-й выпуск. – С. 64-65.
3. *Гончаренко Ю. В.* Естетичне виховання учнів початкових класів у процесі хореографічної діяльності: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. – Луганськ, 2009. – 20 с.
4. *Гончаренко С.* Український педагогічний словник. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
5. Педагогічний словник / За ред. д. чл. АПН України М. Д. Ярмаченка. – К. : Педагогічна думка, 2001. – 516 с.
6. *Сердюк Т.* Принципи хореографічної освіти в професійній підготовці майбутніх вчителів хореографії // Нова педагогічна думка. Наук. метод. ж. – 2012. – № 2 (70). – С. 205-208.
7. *Стихун Н.* Використання засобів театрального мистецтва для формування готовності педагогів до інноваційної діяльності в умовах безперервної післядипломної педагогічної освіти // Нова педагогічна думка. – Наук. метод. ж. – 2012. – № 2 (70). – С. 6-9.

Михалевская В. А. Хореографическое искусство как способ воспитания настойчивости и уверенности у младших школьников.

Концепция воспитания и развития ребенка через искусство, в частности через хореографию, пропагандирует активное включение детей в художественную деятельность. Художественно-эстетическое воспитание олицетворяет диалектическое единение двух просветительных технологий современности, как диалога науки и искусства. Воспитание ребенка через искусство танца предусматривает помощь в его всестороннем и гармоническом развитии. Коллективам художественного направления, в частности хореографии, принадлежит ведущее место в осуществлении заданий воспитательного влияния.

Ключевые слова: настойчивость, уверенность, хореография, воспитание.

Mikhalevska V. A. Choreographic art is as conditions for bringing of persistence and self confidence the children of school age.

The conception of f child's education and development through an art, a choreography in particular, propogates the active plugging of children in an artistic independent action. Artistical and aesthetics education is personified by a dialectical unity of two educational technologies of contemporary as a dialogue of science and art. Child's Education through the art of a dance foresees the help in his comprehensive and harmonic development. The art-oriented collectives choreographic in the process of realization of educational goals.

Keyword: persistence, self confidence, choreography, education.